

засобів ведення бойових дій, а також позбавити можливості використовувати найжорстокіші й нелюдські з них. Ці норми зазначають, що кожна сторона повинна дотримуватися простого принципу гуманності для того, щоб запобігти стражданню тих, хто мимоволі був втягнений в це, захисту прав людини, незалежно від громадянства, раси, віку та іншого, зменшення людських жертв, а крім цього запобігти шкоди, яка може бути завдана об'єктам, необхідним для виживання. Прийняти ці норми та притримуватися їх означає повагу міжнародного порядку, а їх ігнорування та порушення будуть вважатися міжнародним злочином, що означає притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності.

1.Алямкін Р. Міжнародно-правовий режим захисту прав людини під час внутрішніх збройних. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 6. С. 47-51.

2.Сенаторова, Оксана Василівна. Права людини і збройні конфлікти : навчальний посібник. Київ. ФОП Голембовська О.О. 208 с.

3.МЗС інформує: Для громадян України в країнах ЄС діє «Тимчасовий захист». URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mzs-informuye-dlya-gromadyan-ukrayini-v-krayinah-yes-diye-timchasovij-zahist> (дата звернення 09.04.2022)

4.Що відбувається на юридичному фронті у міжнародних судах? URL: <https://helsinki.org.ua/articles/shcho-vidbuvaetsia-na-iurydychnomu-fronti-u-mizhnarodnykh-sudakh/> (дата звернення 09.04.2022)

Собакарь Андрій Олексійович
завідувач кафедри адміністративного права,
процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
доктор юридичних наук, професор

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ РЕАГУВАННЯ НА ПРАВОПОРУШЕННЯ ПРОТИ СТАТЕВОЇ СВОБОДИ І НЕДОТОРКАНОСТІ, ЧЕСТІ ТА ГІДНОСТІ ОСОБИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Історично склалося так, що свобода, гідність та честь для українського суспільства є особливо значущими цінностями. В історії України можна відшукати безліч прикладів, коли, обираючи між життям та свободою, гідністю чи честю, перевагу без вагань віддавали останнім. Офіційні статистичні дані засвідчують, що у загальній структурі злочинності діяння, передбачені розділом III Особливої частини КК України, займають незначну частку (не більше 0,2%). Разом з тим останніми роками спостерігається тривожна тенденція збільшення чисельності вказаних посягань, особливо в умовах воєнного стану.

В Україні питання боротьби зі злочинами проти статевої свободи та статевої недоторканості, й особливо дітей, є одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів. Уповноважений Президента України з прав дитини Микола Кулеба повідомив, що кожна п'ята дитина в Україні потерпає від сексуального насильства, що свідчить про латентність цього злочину. За результатами досліджень міжнародних організацій з проблем насильства до дітей, проведених в 96 країнах, 1 млрд. неповнолітніх у світу, а це понад половина всіх дітей віком від 2 до 17 років, за рік зазнають емоційного, фізичного або сексуального насильства. Попри високу поширеність, випадки насильства щодо дітей часто приховують, залишаються непоміченими або не потрапляють у звітність. Наприклад, з огляду на результати здійсненого аналізу, кількість випадків сексуального насильства, про які повідомляли діти, у 30 разів більша, а кількість випадків фізичного насильства – у 75 разів більша, ніж цифри, наведені в офіційних звітах [1].

Для забезпечення скоординованого оперативного та ефективного реагування на випадки домашнього насильства, у тому числі й щодо дітей, і для міжвідомчої взаємодії на різних рівнях Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», враховуючи вимоги Конвенції Ради Європи «Про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами», передбачив досить широке коло суб'єктів, які здійснюють заходи для запобігання і протидії домашньому насильству, поділивши їх на чотири категорії:

- спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- інші органи й установи, на які покладається здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах [2].

На сьогодні органи Національної поліції та прокуратури є першою ланкою реагування на заяви постраждалих осіб, а тому якість їхньої роботи визначає, чи буде розпочато адміністративне провадження

або судове переслідування та чи будуть винні притягнені до відповідальності. Окрім того, через скоординовані дії з іншими інституціями (наприклад, кризовими центрами), ці органи можуть запобігати подальшим актам насильства та гарантувати безпеку постраждалих осіб. Наразі ж низька якість реагування, навпаки, позбавляє постраждалих бажання та рішучості заявляти про злочини, що потенційно збільшує ризик вчинення подальших актів сексуального насильства. Як повідомляється неурядовими організаціями, найчастіше постраждалі особи не звертаються до правоохоронних органів з остраху, що їм не повірять або не сприйматимуть їхні заяви достатньо серйозно, або через недовіру до системи правосуддя.

Питання міжвідомчої взаємодії у випадках домашнього насильства та насильства за ознакою статі (гендерно зумовлене насильство) врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі». Координацію взаємодії всіх суб'єктів, відповідно до цього Порядку, здійснює:

на загальнодержавному рівні – Мінсоцполітики;

на регіональному рівні – Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міська держадміністрація;

на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці – районні, районні у м. Києві й Севастополі держадміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад.

Координацію й моніторинг реалізації заходів у сфері запобігання й протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі на місцевому рівні здійснюють уповноважені особи (координатори) в органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування, на яких покладено функції по забезпеченню рівності прав і можливостей жінок і чоловіків і по запобіганню та протидії насильству за ознакою статі. Перелік суб'єктів, які здійснюють заходи по запобіганню й протидії домашньому насильству, визначений у Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», а коло суб'єктів, які здійснюють заходи у цій сфері, – у Законі України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків».

На сьогодні вдосконалення інституційних механізмів реагування на правопорушення проти статевої свободи і недоторканості, честі та гідності особи, протидії домашньому насильству й насильству за ознакою статі вбачається за рахунок:

– забезпечення оперативного реагування уповноваженими підрозділами Національної поліції на всі прохання про допомогу та захист, пов'язані із сексуальним насильством;

– приділення великої уваги заявам щодо сексуального насильства навіть під час військових дій;

– проведення уповноваженими підрозділами Національної поліції після отримання заяви всебічної оцінки ризику та відповідним чином реагування, дотримання політики судового переслідування в тих випадках, коли є достатні підстави вважати, що злочин мав місце; здійснення співпраці та координації діяльності з іншими службами, особливо зі службами підтримки постраждалих, із використанням узгоджених протоколів та процедур зв'язку, обміну інформацією. Саме спеціалізовані підрозділи поліції та прокуратури, підготовлені та оснащені для реагування на всі форми гендерно зумовленого насильства, також вважаються ефективними, оскільки вони дозволяють накопичувати досвід та кваліфікацію щодо реагування на випадки такого насильства, їхня робота підвищує число розслідуваних випадків та позитивно впливає на досвід співпраці постраждалих осіб із правоохоронними органами. Однак спеціалізовані підрозділи поліції слід розглядати як механізм, що доповнює, а не замінює належні заходи реагування, що приймаються всіма поліцейськими та прокурорськими підрозділами. Саме тому необхідно забезпечити всеосяжну підготовку всіх співробітників поліції та прокуратури, а також додаткову підготовку та ресурси для спеціалізованих підрозділів;

– забезпечення відповідності діяльності правоохоронних та судових органів міжнародним стандартам та найкращим практикам, що включатиме розробку та введення в дію кодексів поведінки для співробітників поліції та прокуратури щодо реагування на випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Вирішення цього питання постало із особливою гостротою у зв'язку із початком повномасштабної військової агресії російської федерації проти України;

– створення з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду спеціалізованих центрів із надання правової допомоги та розгляду справ щодо сексуального насильства щонайменше у найбільших адміністративно-територіальних одиницях держави, що забезпечить більш гендерно-орієнтований та чутливий підхід до розгляду відповідних справ, особливо в контексті війни, а також допоможе прискорити їх розгляд та притягнення винних до відповідальності;

– забезпечення ефективної міжсекторальної координації державних органів у протидії сексуальному насильству, що передбачатиме скоординоване надання медичних послуг, захисту, психосоціальної підтримки та доступу до правосуддя для потерпілих осіб;

– приведення судової системи України у відповідність до міжнародних стандартів, забезпечивши відповідність правових заходів для забезпечення своєчасного та оперативного провадження, правила

доказування, судові процедури та зобов'язання, покладені на прокурорів, стандартам найкращих зарубіжних практик тощо.

1. Нікітіна-Дудікова Г. Ю. Правовий статус дитини, потерпілої від злочину проти статевої свободи та статевої недоторканості. *Юридична психологія*. 2020. № 2 (27). С. 87-94.

2. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>

Туркот Дмитро Васильович
курсант факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції

Рижкова Світлана Анатоліївна
старший викладач кафедри адміністративного
права, процесу та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРОФІЛАКТИКА НАСИЛЬСТВА ЩОДО ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Президент Володимир Зеленський підписав Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні». Відповідне рішення ухвалено у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони, відповідно до українського законодавства. У зв'язку із запровадженням в Україні воєнного стану тимчасово обмежуються конституційні права і свободи людини та громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України[1].

У період з 4 ранку 24 лютого 2022 року, коли почався військовий напад Російської Федерації на Україну, до опівночі 23 березня 2022 року (за місцевим часом) Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ) зареєструвало 2685 постраждалих серед цивільного населення в країні: 1 035 убитих та 1 650 поранених. До них відносяться: всього 1035 убитих (214 чоловіків, 160 жінок, 14 дівчаток і 28 хлопчиків, а також 48 дітей та 571 дорослий, чия стать поки невідома) всього 1 650 поранених (181 чоловік, 140 жінок, 28 дівчаток і 23 хлопчики, а також 67 дітей та 1 211 дорослих, чия стать поки невідома) Донецька та Луганська області: 1 168 постраждалих (311 убитих та 857 поранених) Контрольована урядом територія: 901 постраждалих (255 убитих та 646 поранених) Територія, підконтрольна самопроголошеним «республікам»: 267 постраждалих (56 убитих та 211 поранених)[2]. Військова агресія РФ завдала непоправної шкоди для народу України. За всі воєнні злочини, за всі моральні, психологічні, фізіологічні, матеріальні, гуманітарні, соціальні, економічні та ін. проблеми, країна агресор - РФ повинна та понесе сувору кримінальну відповідальність за свої дії. На жаль, на фоні таких трагічних подій, залишається й проблематика вчинення насильства щодо дітей взагалі, та в умовах воєнного стану зокрема. Важливим в цьому аспекті є здійснення відповідних профілактичних заходів щодо виявлення фактів жорстокого поводження з дітьми. Встановлення причин та умов, які сприяють вчиненню правопорушень відносно дітей.

Слід зазначити, що актуальним є соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей в умовах воєнного стану, як різновид соціально-педагогічної діяльності, що здійснюється рядом уповноважених структур, спрямований на попередження, усунення та подолання чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; раннє виявлення насильства; організацію системи заходів, спрямованих на надання допомоги дитині, яка постраждала від насильства. Соціально-педагогічна робота з профілактики насильства щодо дітей включає в себе первинну, вторинну та третинну профілактику насильства щодо дітей. Первинна профілактика насильства щодо дітей – це сукупність заходів, спрямованих на попередження розвитку чинників ризику виникнення насильства щодо дітей; формування в суспільстві ненасильницького світогляду, культури толерантності та чуйності (у тому числі – гендерної); неприйняття насильницької моделі виховання дітей та насильницьких стосунків між людьми загалом інструментом первинної профілактики можуть бути превентивні програми різного рівня. Основні завдання первинної профілактики насильства щодо дітей: 1. розроблення та впровадження освітніх та просвітницьких програм з метою змінення соціальних і культурних моделей відповідальної, ненасильницької поведінки чоловіків і жінок (дітей та дорослих); викорінення упереджень, звичаїв та інших практик, базованих на ідеях меншовартості або зверхності, нетолерантності; 2. широке впровадження програм підготовки молоді до сімейного життя; програм для молодого подружжя або тих, хто збирається до шлюбу; формування усвідомленого батьківства; підвищення батьківської компетенції; раннього розвитку дитини тощо; 3. розроблення превентивних